
	<p>Списание ЕПОХИ Издание на Историческия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“</p> <p>Journal EPOCHI [EPOCHS] Edition of the Department of History of “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo</p>		<p>Том / Volume XXVII (2019). Книжка / Issue 1</p>
---	---	--	--

АРХИЕПИСКОПСКИТЕ ЦЪРКОВНО-НАРОДНИ СЪБОРИ НА МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА, ПРОВЕДЕНИ В ПЕРИОДА ОТ 1968 ДО 1977 ГОДИНА

ЙОСИФ, митрополит Тетовско-Гостиварски

THE ARCHBISHOPIAN CHURCH AND PEOPLE'S COUNCILS OF THE MACEDONIAN ORTHODOX CHURCH, PROVIDED IN THE PERIOD FROM 1968 TO 1977

YOSIF, Metropolitan of Tetovo and Gostivar

Abstract: Immediately after the proclamation of the autocephaly of the Macedonian Orthodox Church (MOC) at the Third Macedonian Church and People's Council in Ohrid in 1967, in 1968, the Fourth Macedonian Church and People's Council took place. In the years that followed, the Macedonian Orthodox Church did not hold a new church-people's council. She did it only in October 1974 when the Fifth Macedonian Church and People's Council was convened. After three years of that Council, in December 1977 the Sixth Macedonian Church and People's Council of the Macedonian Orthodox Church was held. It is in the content of this paper that the Fourth, Fifth and Sixth Macedonian ecclesiastical gatherings, i.e. the councils held in the period after the proclamation of autocephaly and in the years from 1968 to 1980, will be covered.

Key words: Macedonian Orthodox Church, Serbian Orthodox Church, Holy Bishops' Council, Archbishopian Church-People's Council, the Third Macedonian Church and People's Council, the Fourth Macedonian Church and People's Council, the Fifth Macedonian Church and People's Council, the Sixth Macedonian Church and People's Council, Holy Bishop Synod, Patriarchate, Archbishopric, Patriarch, Archbishop, Metropolitan, Bishop, Restoration, Autocephaly, Autonomy, Church question, Recognition.

Предговор

Провъзгласяването на автокефалността на Македонската православна църква (МПЦ) по време на Третия македонски църковно-народен събор през 1967 г. е прието с голямо въодушевление от страна на македонския православен народ – както в самата Македония, така и сред диаспората. Скоро започва и масовото организиране на църковния живот на териториите под юрисдикцията на МПЦ. С оглед на положителния прием от страна на духовенството и миряните на МПЦ архиереите имат възможността незабавно да се заемат с най-спешните въпроси. Вече през следващата, 1968 г. Светият архиерейски синод (САС) на МПЦ свиква юбилейно заседание на най-висшето църковно управително и законодателно тяло на МПЦ – Архиепископския църковно-народен събор (АЦНС) – по повод 10-та годишнина от възстановяването на Охридската архиепископия на Втория македонски църковно-народен събор, проведен в Охрид през 1958 г.

Четвърти македонски църковно-народен събор през 1968 година

На 7 октомври 1968 г. се провежда четвъртият по ред Архиепископски църковно-народен събор на МПЦ в Скопие [Весник, брой 5, септ.–окт. 1968, год. X, с. 178–195]. За място на неговото провеждане е избрана новата, просторна административна сграда на Архиепископията. Участват делегати от всички епархии на МПЦ начело с охридския и македонски архиепископ Доситей, който е и председател на Събора, както и митрополитите и епископите, които съставляват САС на МПЦ. Участват и представители от клира и от миряните от всяка епархия, както и много поканени гости и представители на държавните власти. След отслужения молебен канон в църквата „Свети Димитър“ в Скопие Съборът започва своята работа.

Дневният ред на форума е с подчертано административен характер и разглежда състоянието и проблемите на епархиите. На заседанието освен всичко друго са приети и следните по-важни решения, предложени от Светия архиерейски синод:

– Досегашната *Величка епархия* занаяпред да носи името *Дебърско-Кичевска митрополия* със седалище в Охрид;

– Да се въведе като най-високо отличие на МПЦ „Златен кръст на свети Климент Охридски“, с който се решава да бъдат удостоявани като извънредно признание най-заслужилите църковни служители и мирски лица;

– Всички епархийски архиереи на МПЦ да имат достойнството на митрополити, а викарийните архиереи – на епископи. Епархиите да прераснат в митрополии.

Освен това се взема решение да се основе Църковен музей на МПЦ. Взети са и някои други, по-маловажни решения.

Особено внимание заслужава изнесеният реферат на главата на МПЦ архиепископ Доситей. В него е направена задълбочена рекапитулация и е припомнена историческата и каноничната оправданост на взетото предходната година историческо решение за възобновяване на Охридската архиепископия. След многобройни обсъждания злетовско-струмишкият митрополит Наум се обръща към охридския и македонски архиепископ Доситей, като го поздравява за юбилея и подчертава голямото значение на неговата жертва – да стои начело на МПЦ, без да се огъне пред лицето на всички спънки, които създават враговете на македонската църковна самостоятелност, визирайки, на първо място, действията на ръководството на Сръбската православна църква срещу МПЦ и срещу нейните архиереи. След това е организиран тържествен коктейл за делегатите и за присъстващите гости, а работата на Четвъртия македонски църковно-народен събор приключва.

След този, Четвърти македонски църковно-народен събор, в следващото десетилетие МПЦ провежда Петия и Шестия, съответно през 1974 и 1977 г.

Пет македонски църковно-народен събор през 1974 година

Шест години след събора, проведен през октомври 1968 г., е свикан новият, Пети македонски църковно-народен събор на МПЦ [Весник, брой 6, ноем.–дек. 1974, год. XVI, с. 144–168]. Съборът се провежда на 29 и 30 октомври 1974 г. в ставропигиалния манастир „Пресвета Богородица–Калища“ край Струга. Този Събор е всъщност и един от най-важните за МПЦ. По традиция и той започва с молитвен призив Светият Дух да води делегатите на събора в техните решения. Молебният е отслужен от архиепископ Доситей в съслужение със злетовско-струмишкия митрополит Наум и американско-канадския и австралийски митрополит Кирил. След завършването на молебна, на който присъстват всички съборни делегати, в девет часа на 29 октомври в манастирската зала започва заседанието на Събора. На тържественото заседание освен съборните делегати присъстват и многобройни гости – представители на държавните институции и обществените организации. Пред присъстващите своя уводна реч държи архиепископ Доситей, който между другото казва: „Како глава на МПЦ чувстваме наш християнски и общоюгославянски дълг от това място да отправим нашите поздравии и до главата на сестрин-

ската Сръбска православна църква с най-искрени пожелания за нейното преуспяване, за общото добро на Светото Православие и за окончателно разрешаване на проблемите в отношенията между нашите две сестрински църкви“. След речта на архиепископа със свои изказвания пред присъстващите съборни делегати се обръщат и Милан Вукасович, председател на Съюзната комисия по религиозните въпроси на СФРЮ; д-р Трайче Груйоски, председател на Републиканската комисия по религиозните въпроси на СР Македония; Живко Василевски, председател на Дружеството на изселниците, и протоерей Ратко Йелич, председател на Републиканския съюз на сдруженото православно свещеничество на СР Хърватска. След техните приветствия завършва тържественото заседание на Събора. След почивката започва работното заседание с прочитане на предложения дневен ред, приет с известни изменения и допълнения.

След кратка дискусия единодушно е гласуван следния дневен ред:

1. Призоваване на Светия Дух в ставропигиалния манастир „Пресвета Богородица–Калища“;
2. Тържествено откриване на Събора;
3. Приемане на дневен ред и протокол за работата на Събора;
4. Избор на верификационна комисия;
5. Доклад на верификационната комисия;
6. Избор на протоколчици и проверители на протоколите и избор на комисия за изготвяне на резолюции и решения;
7. Доклад на злетовско-струмишкия митрополит Наум за дейността на МПЦ в страната;
8. Доклад на американско-канадско-австралийския митрополит Кирил за дейността на презокеанската епархия на МПЦ;
9. Дискусия по докладите;
10. Експозе на новия Устав на МПЦ;
11. Дискусия по проектоустава и неговото гласуване;
12. Разглеждане на официални становища и позиции;
13. Приемане на резолюция и решения;
14. Тържествено гласуване на Устава.

Тъй като работата по първите две точки вече е извършена, след кратка дискусия се приема предложеният дневен ред. След това са избрани членовете на верификационната комисия и преброители на гласовете, както и членове на комисията за резолюция и решения. След доклада на верификационната комисия, че има кворум и че Съборът може пълноценно да решава и да гласува, започва работа по точките на дневния ред. Главният доклад от Архиепископския управителен съвет за дейността на МПЦ не е четен, тъй като предварително е предоставен в писмена форма на делегатите. В изпълнение на следващите точки от дневния ред митрополитите Наум и Кирил изнасят своите доклади за дейността на МПЦ в страната и сред диаспората.

След докладите на двамата митрополити започва дебат. Пъръв се изказва ставрофорният протоерей Нестор Поповски. Освен него думата взема и делегатите Марк Браун, представител на Македонската православна община (МПЦО) „Свети Никола“ в канадския град Уиндзор; ставрофорният протоерей Траян Митревски, ректор на Богословското училище „Свети Климент Охридски“; Тодор Сарев; Петър Ночевски, делегат на Македонската православна община „Свети Петър и Павел“ в град Гери (Индиана, САЩ); Тели Мариовчев, председател на Македонската православна община „Свети Климент Охридски“ в Торонто (Канада); протоерей Михаил Теохаров, енорийски свещеник при МПЦО „Свети Климент Охридски“ в Торонто; Йован Боршов, делегат на МПЦО „Свети Никола“ в Пърт (Австралия); Ристо Алтин, председател на МПЦО „Свети Георги“ в Мелбърн (Австралия); Методий Талевски, представител на МПЦО „Свети Наум Охридски“ в Малмьо (Швеция); ставрофорният протоерей Цветко Кръстевски; проф. Борис Бошковски и проф. д-р Петър Илиевски. В изказванията си изброените делегати изтъкват факта, че с организирането на църковно-националния живот се преодоляват проблемите на македонците в СР Македония и в диаспората и че се започва утвърждаване на македонския език и култура

пред очите на другите народи. След като е изчерпана дискусиата във връзка с докладите, е взето решение, че те са приети и одобрени с направените изменения и допълнения. Така приключва и първото заседание от сесията на Архиепископския църковно-народен събор.

На следващия ден – сряда, 30 октомври 1974 г. – под председателството на архиепископ Доситей започва второто заседание на Събора според приетия дневен ред. Пред делегатите е прочетено експозето относно новия Устав на МПЦ, съставено от уставната комисия. С експозето се дава обяснение на предложения текст за новия Устав на автокефалната МПЦ. Всъщност новите изменения и допълнения на Устава произтичат от потребностите на вярващите православни християни в страната и от диаспората, те задълбочават и дооформят досегашните уставни норми. В предложения текст на чл. 5 от новия Устав се посочва, че само с решение на Светия архиерейски синод в отделни части на богослужението или в цялото богослужение може да се употребява македонският език. Ясна е тенденцията с това допълнение да се върви към всеобщо въвеждане на народния език в богослужението. С текста на чл. 18 се предвижда създаването на 3 нови епархии: Повардарска – със седалище в гр. Титов Велес, Положко-Кумановска – със седалище в Скопие, и още една – отвъдокеанска епархия, като досегашната отвъдокеанска епархия се раздели на две – Американско-Канадска и Австралийска. Увеличеният брой на епархиите се предлага с цел да се създаде възможност за по-пълно и по-непосредствено действие на трите основни фактора в Живото тяло на Светата Христова църква – архиереите, свещениците и миряните. По-нататък в чл. 19, 20, 21 и 22 са дадени по-обширни пояснения за енориите с повече от една църква, за енорийските църкви, в които служат повече от един енорийски свещеници и към които са прилежащи повече от една енории, за църковните общини и начина на тяхното формиране. Освен това се предлага и изменение на член 66, който определя обхвата на правомощията на Светия архиерейски синод. В новите чл. 67, 68 и 69 са дефинирани ролята и задачите на Отдела за външни църковни отношения на МПЦ. Със специални членове се определят епархиите извън страната, поради своята отдалеченост, да бъдат представяни с общо трима човека на Архиепископския църковно-народен събор. В новия Устав е включено и решението на САС, с което всички епархийски архиереи, съгласно чл. 120, имат митрополитско достойнство. В проекта на новия Устав особено място заемат и някои промени по отношение на Архиепископския църковен съвет, Църковно-просветния съвет, македонските църковни общини, както и за стопанските дейности на МПЦ и др.

След като е прочетено експозето, архиепископ Доситей приканва присъстващите делегати да се изкажат по предложения проектотекст на новия Устав. В дискусиата за Устава се включват много от делегатите, а след нея се приема решение по алинеи 2 и 3 от член 74, който в крайна сметка е решено да предвижда, че въпреки отдалечеността на епархиите на МПЦ в чужбина в Архиепископския църковно-народен събор и в Архиепископския църковен управителен съвет тяхното представителство ще бъде със същия брой членове, както и това от епархиите в родината. Накрая комисията за изготвяне на Устава е упълномощена да извърши съгласуване на текста с изказаните по време на дискусиите предложения и добавки на съборните делегати според протокола от събора и да внесе всички приети забележки, допълнения и съкращения, след което да направи съвкупна езикова и стилистична редакция на окончателния текст на Устава на МПЦ.

По-нататък Съборът преминава към следващата точка от дневния ред – „Разглеждане на официални становища и позиции“. Под тази точка съборните делегати разглеждат и единогласно приемат решението от 1970 г. на Светия архиерейски синод на МПЦ за формиране на нови епархии [**Весник**, брой 6, ноем.–дек. 1970, год. XII, с. 187].

След едночасова почивка се преминава към последната точка от дневния ред – „Приемане на резолюция и окончателни решения“. След наситена дискусия по тази точка Съборът приема резолюция, както и решение за приемане на Устава на МПЦ, с което се освобождават членовете на Архиепископския църковно-народен събор (АЦНС) и се приема решение за избор на нов негов състав. Всички решения са приети единодушно и с продължителни аплодисменти от

страна на съборните делегати. Най-накрая охридският и македонски архиепископ Доситей, който е и председател на избрания нов състав на АЦНС, се обръща с тържествено слово, в което заявява и следното: „Македонското православие, още от неговите първи наченки, от светителското и просветителското дело на свети Климент Охридски и на неговия неразделен сътрудник светият преподобен Наум Охридски, през делата на техните следовници в дните на нашата народна слава, е достигнало до най-големите постижения в областта на църковно-духовната просвета, култура и изкуство през епохите на падение и робство, страдания и копнежи по нови дни на обновителен полет за политическа, национална и пълна църковна самостоятелност“. След края на словото на главата на МПЦ делегатите са поканени на обяд в церемониалната зала на хотел „Бисер“, което бележи и края на този значим, знаменателен събор на Македонската православна църква.

Шести македонски църковно-народен събор през 1977 година

На 27 декември 1977 г., когато се навършват десет години от провъзгласяването на автокефалността на МПЦ, в сградата на Македонската архиепископия в Скопие се провежда шестото по ред заседание на Архиепископския църковно-народен събор на МПЦ [Весник, брой 1, ян.–февр. 1978, год. XX, с. 10]. След призоваването на Светия Дух в тогавашния съборен храм „Св. вмчк Димитър“ в Скопие Съборът официално започва работа. Заседанието е открито от председателя на Събора, Неговото блаженство охридският и македонски архиепископ Доситей. В своята уводна реч той поздравява делегатите и говори за работата на МПЦ в междусъборния период, подчертавайки десетгодишния юбилей на самостоятелната плодотворна работа на МПЦ.

На събора са разгледани предимно въпроси от текущ характер за МПЦ, за които след плодотворна дискусия между съборните делегати са приети и съответните решения. По-специално на този събор се дискутира въпросът за консолидирането и регулирането на отношенията със Сръбската православна църква, но, разбира се, само на основата на взаимното уважение между двете църкви.

В своето заключително слово председателстващият Събора – блаженият архиепископ Доситей Охридски и Македонски, оценява позитивно работата на Шестия македонски църковно-народен събор на МПЦ и съответно констатира, че изказаните становища и приетите решения ще изиграят значима роля за бъдещето на Македонската православна църква.

Заключение

Архиепископските църковно-народни събори са с голямо историческо значение за Македонската православна църква – Охридска архиепископия. Те със своите съборни решения, заключения и предложения внасят нов дух и дават победен ход в църковния живот в епархиите на Македонската православна църква, която чрез тях навлиза в нов етап на организиран и плодотворен църковен живот. В бъдеще са проведени и други Архиепископски църковно-народни събори, а последният от тях се проведе през 2018 г. Всички тези форуми, ако и да са забравени от времето, все пак са значимо напомняне за далечното и близкото минало, за радостните мигове на Божията църква в Македония и за предизвикателствата пред нея. Изследвайки и пишейки за съборите в първите малко над десет години след провъзгласяването на автокефалността на МПЦ, схващаме големината и мъдростта на нашите предходници: архиереите, свещеничеството, монашеството и вярващия православен народ, които на нас, като техни наследници, са оставили богатство и пътеводител, по който, водейки се, имаме сигурен път в идните дни.

ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

Весник – Весник. Службен лист на Македонската православна црква [Vesnik. Sluzhben list na Makedonskata pravoslavna tsrkva]